

Reglement op de ontucht. Een poging tot controle op prostitutie in Gent in 1919.

Jolien Van Daele

Prostitutie, het wordt het oudste beroep ter wereld genoemd. De vrouwen die het uitoefenen kunnen doorheen de geschiedenis in verschillende sociale klassen teruggevonden worden, werden door de enen begeerd, door de anderen verfoeid maar bleven steeds aanwezig in de maatschappij. Met de uitbouw van het staatsapparaat en de rationalisering van het ambtenarenwezen werd het nodig om bepaalde fenomenen onder controle te krijgen en aldus te reglementeren.

Op de zitting van de Gentse gemeenteraad van 15 december 1919 werd opnieuw een tekst aangenomen die de ontucht moest proberen te reglementeren. Ontucht staat in dit reglement gelijk aan prostitutie als een maatschappelijk fenomeen dat in bepaalde gevallen als legaal werd beschouwd. In het onderstaande artikel zal een kort overzicht gemaakt worden van het reglement van 1919 zoals het in de notulen van de Gentse gemeenteraad werd opgenomen. Het document geeft een goed beeld van hoe er kort na de Eerste Wereldoorlog op de prostitutie werd gereageerd vanuit de ambtenarij. Achtereenvolgens zal een blik geworpen worden op de definitie van een zogenaamde 'publieke vrouw' in 1919, de werking van het ontuchtregister, de geneeskundige verplichtingen van prostituees, de regels waaraan eigenaars van een 'ontuchthuis' zich moesten houden en welke straffen er konden worden opgelegd wanneer er een overtreding van het reglement werd vastgesteld. Het mag bovendien duidelijk zijn dat hieronder enkel de theoretische basis wordt beschouwd en er geen vergelijking wordt gemaakt met wat er in de praktijk gebeurde. Het reglement is een deel van de notulen van de Gentse gemeenteraad en wordt bewaard in het Gentse stadsarchief in de verzameling "Gemeentebleden", in casu 1919. Het is verdeeld in drie secties en 42 artikels.

Publieke vrouwen en het ontuchtregister

'Publieke vrouwen' werden in het reglement gedefinieerd als die "vrouwen of meisjes die zich op bekende wijze en gewoonlijk aan ontucht overleveren".¹ Er werden zelfs twee categorieën onderscheiden nl. "vrouwen die met vaste woonst verblijven in ontuchthuizen door het College van burgemeester en schepenen toegelaten" en vrouwen "die op hun eigen wonen of eene bijzondere woonst hebben."² Beide categorieën van 'publieke vrouwen' dienden zich in te schrijven in het ontuchtregister in het Gentse dispensarium. Elke 'publieke vrouw' die zich niet inschreef en die betrappt werd op ontucht, zelf te kennen gaf dat ze aan ontucht deed of gewoon bekend stond als 'publieke vrouw', zou "van ambtswege" ingeschreven worden.³ Er zou ook steeds een onderzoek ingesteld worden door de politiecommissaris die aan de hand van enkele grondregels al dan niet 'schuld' vaststelt. In het reglement worden die als volgt omschreven: "eerder ontucht gepleegd te hebben in een andere gemeente, vaak 's nachts rondslechteren op de openbare weg en seksueel overdraagbare ziekten te hebben of door te geven".⁴ Vond de commissaris dat er "schuld" was dan werd de beschuldigde ondervraagd over de vastgestelde feiten en moest ze meer uitleg geven over haar bestaansmiddelen. Alle documenten werden daarna overgemaakt aan het College van Schepenen die uiteindelijk zouden beslissen of de vrouw "ambtshalve" werd ingeschreven. De vrouwen die niet ingingen op het verzoek tot verhoor door de politiecommissaris werden bij verstek ingeschreven en konden bovendien gestraft worden volgens artikel 41 van het reglement (cfr. Infra).⁵ Nadat een vrouw ambtshalve in het register was ingeschreven, kon ze haar opmerkingen tot het schepencollege richten.⁶ Wanneer een 'publieke vrouw' zich wenste uit te schrijven uit het register, moest zij hiervoor een aanvraag indienen bij het College van Burgemeester en Schepen. Het college besliste dan over de uitschrijving nadat ze "de geneesheer-opzichter" hadden gehoord.⁷ Wanneer een 'publieke vrouw' stierf werd zij ambtshalve uit het register verwijderd, alsook bij haar huwelijk, tenminste na een consultatie bij de "geneesheer-opzichter".⁸ Bij de uitschrijving zouden alle sporen van de inschrijving verdwijnen. Er werd bovendien gebruik gemaakt van verzegelde omslagen.⁹ Het was voor 'publieke vrouwen' verboden in hotels te verblijven

of logement te zoeken bij een “drank-, tabak- of welkdanigen slijter”.¹⁰ Ze mochten ook zelf geen “slijterij” uitbaten.¹¹ Het was eveneens verboden om drank te verkopen in huizen die bewoond werden door “personen die op bekende wijze aan ontucht overleveren” of die veroordeeld waren voor “zedenederf van minderjarigen” of in het geheim een ontuchthuis openhielden.¹² Daarnaast had het College van burgemeester en schep en beslist dat de wijken aan de St-Amandstraat, de Kunstlaan, de Korte en Lange Kazernestraat, de Craeyerstraat, de Tenierstraat, de Jordaanstraat, het Van Duyseplein, de Eikstraat en de Metdepenningenstraat voor hen verboden terrein waren.¹³ Het was ook ‘publieke vrouwen’ verboden met twee of meer dezelfde woning te betrekken, tenzij ze hiervoor een bijzondere toelating hadden.¹⁴

Geneeskundige verplichtingen

Nadat ze was ingeschreven in het ontuchtregister kreeg elke vrouw een excerpt van het reglement en een boekje waarop haar foto was geplakt en “waarvan het College den vorm en den prijs zal bepalen”.¹⁵ Het boekje vermeldde eveneens de seksueel overdraagbare ziekten en de datum van het laatste geneeskundig onderzoek van de vrouw in kwestie.¹⁶ De vrouwen mochten in geen geval hun boekje onderling verwisselen of uitlenen en moesten het steeds bij zich hebben. Ze waren bovendien verplicht het altijd over te leggen wanneer hen dit werd gevraagd door een politieambtenaar. Bij verlies moesten de ‘publieke vrouwen’ zich op eigen kosten een nieuw boekje aanschaffen.¹⁷ Wanneer ‘publieke vrouwen’ wilden verhuizen moesten ze op voorhand het bestuur van het dispensarium hiervan op de hoogte brengen, die daarna de dienst bevolking zou inlichten. Wanneer een ‘publieke vrouw’ in een ontuchthuis wenste te verblijven, werd zij eerst aan een geneeskundig onderzoek onderworpen. Wanneer ze dit onderzoek niet had ondergaan, werd de eigenaar van het ontuchthuis verantwoordelijk gesteld.¹⁸

‘Publieke vrouwen’ moesten twee gezondheidsonderzoeken per week ondergaan.¹⁹ Bij niet-nakoming werden ze onmiddellijk aangehouden, naar het dispensarium gebracht en daarna bestraft. De geneesheer voorzag het boekje van de ‘publieke vrouwen’

immers bij elk bezoek van de datum van zijn bezoek.²⁰ Als de vrouw op de dag van het onderzoek ziek was en niet uit huis kon, dan kreeg ze een gratis thuisbezoek van de geneesheer-opzichter.²¹ Elke vrouw waarbij een seksueel overdraagbare ziekte werd vastgesteld, moest meteen naar het hospitaal gebracht worden tot ze volledig genezen werd verklaard. Als de geneesheer geen ziekte kon vaststellen maar wel vermoeden, werd de vrouw onder waarneming van de geneesheer gebracht tot er zekerheid was over haar gezondheid.²² De 'publieke vrouwen' en de eigenaars van de ontuchthuizen waren bovendien verplicht om elk bevel van de arts op te volgen. Indien dit niet gebeurde konden ze aangehouden worden en gestraft worden volgens artikel 41 (cfr. Infra). Een 'publieke vrouw' die een arts probeerde te misleiden met betrekking tot haar gezondheid kreeg het maximum van de straffen.²³ Elke vrouw die genezen werd verklaard moest daarna een controleonderzoek ondergaan bij de "geneesheer-opzichter".²⁴

De 'publieke vrouw' moest dus zeker zijn van haar eigen gezondheid. Anderzijds was het ook zo dat als een 'publieke vrouw' twijfelde aan de gezondheidstoestand van een klant, dat de houder van het tuchthuis haar niet kon verplichten deze diensten te verlenen.²⁵ Op deze manier hoopte men eventuele besmettingen in de hand te houden.

Eigenaars van ontuchthuizen

Het College van burgemeester en schepenen besliste over het openen van de zogenaamde ontuchthuizen alsook in welke wijken dat mogelijk was. Het was verboden zo'n huis open te houden in de buurt van onder andere kazernen en scholen (cfr. Supra). In zo'n huis moest elke vrouw een afzonderlijke kamer met de nodige faciliteiten voor haar persoonlijke hygiëne toegewezen krijgen.²⁶ Het was bovendien verboden dat 'publieke vrouwen' mannen ontvingen in een ander huis dan hun eigen woning, die bij de politie gekend was. Zij moesten hun boekje tonen aan al hun bezoekers die daarnaar vroegen. In de kamer van elke 'publieke vrouw' moest bovendien een lijst opgehangen worden van de te nemen voorzorgen en van "het passend materieel". De klant kon bovendien eisen om de nodige geneesmiddelen en het materiaal die op de lijst stonden kosteloos te gebruiken.²⁷ Voor de

bovenstaande punten was de eigenaar van het ontuchthuis mede verantwoordelijk. De houder van een ontuchthuis, alsook zijn ondergeschikten, mochten niemand aanmoedigen tot ontucht.²⁸ Daarnaast was het ook verboden minderjarigen in dienst te nemen "als dienaars, daglooners of boodschappers".²⁹ Ten slotte was het ook tegen de wet om in een ontuchthuis kinderen te hebben, al was het maar tijdelijk.³⁰

De vrouwen die in ontuchthuizen verbleven, moesten kost en inwoon krijgen van de houder van het huis. Bij haar intrede in het huis maakte de eigenaar van het ontuchthuis een lijst in tweevoud op van haar bezittingen waarna deze lijst binnen de 40 uur moest worden getoond aan de politieambtenaar "gelast met den zedendienst".³¹ Wanneer de vrouw het huis zou verlaten, kon ze alle voorwerpen die op de lijst stonden meenemen en ook wat zij met haar eigen geld had gekocht.³² Vrouwen die in een ontuchthuis verbleven, mochten bovendien wanneer zij zelf wilden alleen op stap gaan.³³ Alle houdsters van een ontuchthuis en alle vrouwen die er werkten of woonden, waren verplicht zich te onderwerpen aan controleonderzoeken. Het was de verantwoordelijkheid van de houders van de ontuchthuizen dat de 'publieke vrouwen' zich stipt lieten onderzoeken door een arts. Ze waren bovendien verplicht het stadsbestuur te verwittigen als een van de 'publieke vrouwen' een seksueel overdraagbare ziekte had.³⁴ De politiecommissaris controleerde maandelijks elk ontuchthuis om te zien of geen enkele vrouw er tegen haar wil verbleef. Als hij een overtreding vaststelde, maakte de politiecommissaris een proces-verbaal op.³⁵ De houders van ontuchthuizen mochten geen dronken mannen binnenlaten. Indien dit wel gebeurde, konden zij hun vergunning verliezen.³⁶ De 'publieke vrouwen' konden bovendien het ontuchthuis steeds uit vrije wil verlaten en wanneer de eigenaar zich hiertegen verzette, kon deze zwaar bestraft worden.³⁷

Overtredingen en bestraffingen

Dat 'publieke vrouwen' niemand mochten aanmoedigen tot ontucht op de openbare weg stond geschreven in artikel 28 van het reglement. Het was de vrouwen verboden zich te tonen achter de vensters van hun huizen, mannen naar hun huizen te

lokken “door woorden, zangen, geroep, gebaren of welkdanige teekens”, de aandacht van voorbijgangers te trekken door verlichting of andere tekens aan hun huizen, schaars gekleed uit huis te gaan, “zedeloze gesprekken te houden”, mannen te achtervolgen op de openbare weg etc. Als ze tegen deze regels gingen, werden de vrouwen onmiddellijk aangehouden en naar de gevangenis gebracht.³⁸

Straffen bestonden uit het betalen van een boete van 5 tot 25 frank en/of een gevangenisstraf van 1 tot 7 dagen in evenredigheid met de aard van de misdaad. Bij recidiveren kon het maximum van de straffen opgelegd worden. Het College van burgemeester en schepenen kon ook de vergunning van de eigenaar van het ontuchthuis intrekken wanneer misdrijven werden vastgesteld.³⁹

Toevoegingen aan het reglement

De Belgische regering vroeg alle gemeenten de bestaande verordeningen te herzien en te vervolledigen, met het reglement van december 1919 als resultaat. Aan het reglement werd later toegevoegd dat de seksueel overdraagbare aandoeningen lichamelijke en intellectuele aftakeling met zich mee konden brengen bij de besmette personen en hun nakomelingen en de oorzaak kunnen zijn van sterfgevallen of lichamelijke letsels. In het jaar 1920 bleef ontucht overigens een agendapunt voor de gemeenteraad onder andere met betrekking tot de prijs van het vergunningsrecht en bijkomende kosten voor de houders van de zogenaamde ontuchthuizen. Bovendien werden enkele wijzigingen of toevoegingen aangebracht in het reglement zoals een artikel 30bis omtrent het houden van een illegaal geheim ontuchthuis en de bestraffing ervan. Het huis zou in dat geval meteen gesloten worden en de vrouwen die er woonden naar de stadsgevangenis gebracht, voor onderzoek en inschrijving in het ontuchregister.

Het reglement van 1919 bevat enkele belangrijke elementen zoals het feit dat bepaalde ontuchthuizen een vergunning kregen van het stadsbestuur, dat er verplichte medische onderzoeken waren en dat de politie maandelijkse controles uitvoerde in de legitieme ontuchthuizen. De kijk op ‘ontucht’ vandaag en die van honderd jaar geleden verschilt op een zeer belangrijk punt nl. legitimiteit.

Sinds de jaren negentig is prostitutie in België strafbaar: een huis van ontucht houden werd hierdoor onwettig.

NOTEN

- 1 15 december 1919, Art. 1
- 2 15 december 1919, Art. 1
- 3 15 december 1919, Art. 2
- 4 15 december 1919, Art. 2
- 5 15 december 1919, Art. 2
- 6 15 december 1919, Art. 3
- 7 15 december 1919, Art. 13
- 8 15 december 1919, Art. 13
- 9 15 december 1919, Art. 14
- 10 15 december 1919, Art. 9
- 11 15 december 1919, Art. 10
- 12 15 december 1919, Art. 11
- 13 15 december 1919, Art. 9
- 14 15 december 1919, Art. 12
- 15 15 december 1919, Art. 4
- 16 15 december 1919, Art. 4
- 17 15 december 1919, Art. 5
- 18 15 december 1919, Art. 7
- 19 15 december 1919, Art. 31
- 20 15 december 1919, Art. 35
- 21 15 december 1919, Art. 32
- 22 15 december 1919, Art. 36
- 23 15 december 1919, Art. 38
- 24 15 december 1919, Art. 40
- 25 15 december 1919, Art. 27
- 26 15 december 1919, Art. 17
- 27 15 december 1919, Art. 18
- 28 15 december 1919, Art. 19
- 29 15 december 1919, Art. 20
- 30 15 december 1919, Art. 21
- 31 15 december 1919, Art. 22
- 32 15 december 1919, Art. 22
- 33 15 december 1919, Art. 23
- 34 15 december 1919, Art. 24
- 35 15 december 1919, Art. 25
- 36 15 december 1919, Art. 26
- 37 15 december 1919, Art. 8
- 38 15 december 1919, Art. 28
- 39 15 december 1919, Art. 42